

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกระแสเงินสดปลดภาระ ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี และสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารกับการจัดการกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่มีแนวโน้มทำการจัดการกำไร โดยการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประจักษ์ (Empirical research) ซึ่งการวิจัยเชิงประจักษ์เป็นรูปแบบของการวิจัยที่อ้างอิงกับหลักเหตุผล (Reasoning-based) ทั้งนี้เพื่อทดสอบบริบทของทฤษฎีจากข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ ทั้งโดยทางตรง และโดยทางอ้อม ส่วนมากนิยมใช้เทคนิคทางสถิติในการทดสอบและวิเคราะห์ข้อมูล รูปแบบของการวิจัยเชิงประจักษ์มีอยู่ 2 รูปแบบด้วยกันคือ (1) เหตุผลเชิงอุปนัย (Inductive reasoning) และ (2) เหตุผลเชิงนิรนัย (Deductive reasoning) งานวิจัยนี้เป็นการทดสอบเหตุผลในเชิงนิรนัย เนื่องจากเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเพื่ออธิบายเหตุผลหรือทดสอบทฤษฎี เกี่ยวกับการจัดการกำไร กระแสเงินสดปลดภาระ คุณภาพงานสอบบัญชี และทฤษฎีตัวแทนที่มีอยู่แล้ว มิได้เป็นการวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีขึ้นมาใหม่ ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ (1) การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นด้วยสถิติเชิงพรรณนา ทั้งนี้เพื่อนำเสนอผลการวิจัยเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างและหรือตัวแปรที่เก็บรวบรวมได้ นำเสนอในมุมมองต่าง ๆ อันจะทำให้เกิดความเข้าใจในภาพรวมของข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ และ (2) การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple regression) เนื่องจากตัวแปรตามเป็นเชิงปริมาณ (Quantitative dependent variable) สำหรับการศึกษาครั้งนี้ตัวแปรตาม คือ รายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร ส่วนตัวแปรอิสระประกอบด้วย (1) ตัวแปรที่สนใจศึกษา หรือตัวแปรอธิบาย (Explanatory variable) และ (2) ตัวแปรควบคุม (Control variables) ในส่วนของการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณจะใช้ตัวแบบในการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างกระแสเงินสดปลดภาระ ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี และสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารกับการจัดการกำไรทั้งหมดจำนวน 4 ตัวแบบ ในแต่ละตัวแบบจะประกอบด้วยตัวแปรที่สนใจศึกษาและตัวแปรควบคุม โดยตัวแปรเหล่านี้ได้มาจากการทบทวนวรรณกรรมตามที่ได้สรุปไว้ในตาราง 2.1 บทที่ 2 สำหรับรายละเอียดของตัวแปรแต่ละชนิดจะกล่าวไว้ในส่วนของตัวแบบและคำอธิบายเกี่ยวกับตัวแปรในส่วนถัดไป

3.2 คำอธิบายเกี่ยวกับตัวแปร

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษามี 2 ประเภท คือ

1) ตัวแปรอิสระ (Independent variables) สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ ตัวแปรที่สนใจศึกษาหรือตัวแปรอธิบาย (Explanatory variables) เป็นตัวแปรที่มีผลกระทบต่อตัวแปรตาม และตัวแปรควบคุม (Control variables) เป็นตัวแปรที่มีผลกระทบต่อตัวแปรตามเช่นกัน แต่ไม่ได้เป็นตัวแปรที่สนใจศึกษา

2) ตัวแปรตาม (Dependent variables) เป็นตัวแปรที่ได้รับผลกระทบจากตัวแปรอิสระ

3.2.1 ตัวแปรอิสระ : ตัวแปรที่สนใจศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ตัวแปรที่สนใจศึกษาในแต่ละตัวแบบจะมีความแตกต่างกันออกไป ซึ่งตัวแบบที่ 1 ถึงตัวแบบที่ 3 เป็นตัวแบบที่แยกตัวแปรที่สนใจศึกษาแต่ละตัวออกจากกัน ส่วนตัวแบบที่ 4 เป็นตัวแบบที่รวมตัวแปรที่สนใจศึกษาทุกตัวไว้ด้วยกัน แหล่งที่มาของตัวแปรได้มาจากการทบทวนวรรณกรรมตามที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 แล้ว สำหรับรายละเอียดของตัวแปรที่สนใจศึกษาในแต่ละตัวแบบสามารถอธิบายได้ดังตาราง 3.1

ตาราง 3.1 ตัวแปรที่สนใจศึกษาในแต่ละตัวแบบ

ตัวแบบที่	ตัวแปรที่สนใจศึกษา
1	กระแสเงินสดปลอดภาษี (FCF)
2	ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี (AUDSIZE)
3	สัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหาร (OWN)
4	(1) กระแสเงินสดปลอดภาษี (FCF) (2) ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี (AUDSIZE) (3) สัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหาร (OWN)

กระแสเงินสดปลอดภาษี (FCF)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า บริษัทส่วนใหญ่ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดกระแสเงินสดปลอดภาษีเป็นอย่างมาก และได้มีการเปิดเผยข้อมูลกระแสเงินสดปลอดภาษีในรายงานการเงินอีกด้วย เนื่องจากแนวคิดนี้เป็นการวัดและประเมินค่า

ของกระแสเงินสดที่ไม่มีข้อจำกัด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสุขภาพทางการเงินของบริษัทได้อีกทางหนึ่ง นอกจากนี้จากการศึกษาของ Jones และ Sharma (2001); Cohen และ Lys (2006) พบว่า กระแสเงินสดปลอดภาษีมีความสัมพันธ์กับรายการคงค้าง ซึ่งเป็นการสื่อถึงการจัดการกำไร ดังนั้นข้อมูลกระแสเงินสดปลอดภาษีจะน่าจะเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจ และอาจกลายเป็นเครื่องมือที่สามารถบ่งชี้ถึงการจัดการกำไรของบริษัทได้อีกด้วย ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่ามูลค่ากระแสเงินสดปลอดภาษีจะมีความสัมพันธ์กับการจัดการกำไรที่วัดจากรายการคงค้าง ตามดุลยพินิจของผู้บริหารหรือไม่อย่างไร ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ใช้การวัดมูลค่ากระแสเงินสดปลอดภาษีสำหรับผู้ถือหุ้น คำนวณโดยนำกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน บวกเงินสดจ่ายค่าดอกเบี้ย (สุทธิจากภาษีเงินได้) หักค่าเสื่อมราคาประจำปี และหักด้วยเงินต้นที่ต้องจ่ายชำระหนี้ตามกำหนดและดอกเบี้ยจ่ายระหว่างปี (สุทธิจากภาษีเงินได้) ทั้งนี้เพื่อลดปัญหาด้านขนาดของแต่ละบริษัทที่แตกต่างกันซึ่งอาจส่งผลต่อจำนวนกระแสเงินสดปลอดภาษีที่แตกต่างกันได้ จึงนำจำนวนกระแสเงินสดปลอดภาษีหารด้วยสินทรัพย์รวมต้นปี โดยได้มีการแสดงตัวอย่างการคำนวณกระแสเงินสดปลอดภาษีไว้ในภาคผนวก ๑ นอกจากนี้ในการศึกษานี้ได้ทำการทดสอบเพิ่มเติมกรณีบริษัทที่มีจำนวนกระแสเงินสดปลอดภาษีสูงและมีอัตราการเจริญเติบโตต่ำว่าจะมีผลต่อการจัดการกำไรหรือไม่ เนื่องจากการศึกษาในอดีตของ Chung et al. (2005) พบว่าบริษัทที่มีจำนวนกระแสเงินสดปลอดภาษีสูงและมีอัตราการเจริญเติบโตต่ำมักมีแนวโน้มจัดการกำไรให้สูงขึ้นเพื่อปกปิดผลขาดทุนจากการนำเงินไปลงทุนในกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดมูลค่า ซึ่งผลการทดสอบเพิ่มเติมดังกล่าวได้แสดงไว้ในภาคผนวก ๑

ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี (AUDSIZE)

จากงานวิจัยในอดีตพบว่าขนาดของสำนักงานสอบบัญชีมีความสัมพันธ์กับรายการคงค้าง ตามดุลยพินิจของผู้บริหารในทิศทางตรงกันข้าม และพบว่าผู้สอบบัญชีจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่มีคุณภาพมากกว่าสำนักงานสอบบัญชีอื่น ๆ ดังเช่น จากการศึกษาของ Becker et al. (1998) พบว่าบริษัทที่ไม่ได้ว่าจ้างผู้สอบบัญชีจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ในกลุ่ม Big 6 มีการรายงานรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารมากกว่าบริษัทที่ว่าจ้างผู้สอบบัญชีจากกลุ่ม Big 6 ซึ่งกล่าวได้ว่าผู้สอบบัญชีจาก Big 6 นั้นมีคุณภาพสูงกว่าผู้สอบบัญชีอื่น ๆ และการศึกษาของ Kim et al. (2003) พบว่ารายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับผู้สอบบัญชีที่มาจาก Big 6 คือเมื่อผู้บริหารมีแรงจูงใจในการใช้รายการคงค้างที่เพิ่มกำไร ผู้สอบบัญชีจาก Big 6 จะมีประสิทธิผลมากกว่าผู้สอบบัญชีที่ไม่ใช่ Big 6 ในการตรวจสอบและป้องกันการจัดการกำไร ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่าผู้สอบบัญชีจากสำนักงานสอบบัญชี

ขนาดใหญ่ในประเทศไทยนั้นจะสามารถช่วยยับยั้งการจัดการกำไรของบริษัทได้ดังเช่นงานวิจัยในต่างประเทศหรือไม่ โดยการศึกษาในครั้งนี้ใช้การวัดขนาดของสำนักงานสอบบัญชีจากร้อยละของส่วนแบ่งตลาดของสำนักงานสอบบัญชีจากการให้บริการสอบบัญชีแก่บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยตามงานวิจัยของ อมลยา โกไศยกานนท์ (2547) และเนื่องจากข้อมูลของสำนักงานสอบบัญชีมีการเปิดเผยข้อมูลอย่างจำกัด โดยเฉพาะข้อมูลยอดรายได้และกำไรที่ไม่สามารถหาได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่างานวิจัยในอดีตที่ผ่านมาของ Zeff และ Fossam (1967); Rhode et al. (1974); Schiff และ Fried (1976); Dopch และ Simunic (1981; 1982) อ้างถึงใน Palmrose (1986) จึงใช้ข้อมูลของลูกค้านำมาใช้ในการสรุปเกี่ยวกับขนาดของสำนักงานสอบบัญชีตามส่วนแบ่งทางการตลาด โดยได้แสดงตัวอย่างการคำนวณไว้ที่ภาคผนวก ๑ ซึ่งมีสูตรการคำนวณ ดังนี้

$$MS_i = \left(\frac{\sum_k S_{ik}}{\sum_{ik} S_{ik}} \right)$$

โดยที่

MS_i = ส่วนแบ่งตลาดของสำนักงานสอบบัญชี

$\sum_k S_{ik}$ = ยอดรวมรายได้จากการดำเนินงานของลูกค้า k ซึ่งใช้บริการจากสำนักงานสอบบัญชี i

$\sum_{ik} S_{ik}$ = ยอดรวมรายได้จากการดำเนินงานของบริษัททุกบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

สัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหาร (OWN)

จากการศึกษาของ Warfield et al. (1995); Darrough et al. (1998) พบว่าสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร เนื่องจากผู้บริหารต้องการเพิ่มความมีคุณค่าของข้อมูลกำไรจึงลดการจัดการกำไรลง และจากผลการศึกษาของ Gul et al. (2003) ก็มีความสอดคล้องกัน คือพบว่าถ้าบริษัทมีสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารสูงจะสามารถลดความสัมพันธ์ระหว่างรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีลงได้ ซึ่งความสัมพันธ์ที่ลดลงนี้หมายถึงผู้สอบบัญชีได้ลดความเข้มงวดในการตรวจสอบลงจึงทำให้ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีลดลงนั่นเอง และในทางกลับกันถ้าสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารลดลงก็จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปรนี้มีมากขึ้น

นอกจากนี้ Teshima และ Shuto (2005) ยังพบว่า สัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารกับรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกันอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารอยู่ในระดับต่ำและสูง และมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันเมื่อสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารอยู่ในระดับกลาง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างการถือหุ้นของผู้บริหารและแรงจูงใจของผู้บริหารนั้นไม่เป็นเส้นตรง ดังนั้นผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาว่ากรณีในประเทศไทยนั้น สัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารจะมีผลต่อพฤติกรรมการจัดการกำไรหรือไม่อย่างไร โดยวัดสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารจากคำร้อยละการถือหุ้นในบริษัทของคณะกรรมการ คณะกรรมการบริหารและผู้บริหารจากการเปิดเผยข้อมูลใน 56-1

นอกจากนี้ในการศึกษาครั้งนี้ได้มีการหารูปแบบความสัมพันธ์ของตัวแปรสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารกับตัวแปรตาม คือ รายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารก่อนว่าจะมีความสัมพันธ์ในลักษณะเชิงเส้นหรืออยู่ในรูปสมการ Piecewise linear regression ซึ่งรูปแบบสมการ Piecewise linear regression คือสมการที่มีลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละช่วงของตัวแปรอิสระ กล่าวคือค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารจะให้ค่าที่แตกต่างกันตามแต่ละช่วงระดับการถือหุ้นของผู้บริหาร ซึ่งอาจส่งผลให้ทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารกับการจัดการกำไรมีความแตกต่างกันตามระดับการถือหุ้นของผู้บริหารด้วย จึงเป็นไปได้ว่าจากทฤษฎีตัวแทนที่ได้กล่าวถึงในบทที่ 2 นั้นตัวแปรสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารอาจให้ลักษณะความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นเส้นตรง (Nonlinear) จึงควรมีการทดสอบก่อนว่าตัวแปรดังกล่าวจะมีความสัมพันธ์ในรูปสมการ Piecewise linear regression หรือไม่ โดยการสร้างกราฟ (Scatter plot) ระหว่างตัวแปรสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารกับตัวแปรรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร และพิจารณาลักษณะของกราฟเพื่อหาระดับการถือหุ้นของผู้บริหาร ณ ระดับต่าง ๆ กันที่เป็นจุดเปลี่ยนความชันของเส้นสมการความถดถอยเพื่อให้ได้ค่าของตัวแปรเทียม (Dummy variable) ที่แสดงถึงทิศทางความสัมพันธ์ที่ต่างกันระหว่างรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารกับสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหาร ทั้งนี้เพื่อเป็นการแก้ปัญหาให้สามารถนำตัวแปรสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารมาวิเคราะห์ผลทางสถิติร่วมกับตัวแปรอื่น ๆ ในรูปสมการถดถอยเชิงเส้นได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

3.2.2 ตัวแปรอิสระ : ตัวแปรควบคุม

เพื่อควบคุมผลกระทบจากปัจจัยหรือตัวแปรอื่นนอกเหนือจากตัวแปรที่สนใจศึกษาที่อาจมีความสัมพันธ์กับรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร จึงต้องมีการควบคุมตัวแปรที่อาจจะมี ความสัมพันธ์กับรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารด้วย สำหรับตัวแปรที่ใช้ในการควบคุม ผลการศึกษาครั้งนี้ในแต่ละตัวแบบจะใช้ตัวแปรควบคุมชุดเดียวกัน จะต่างกันก็ในส่วนของตัวแปร ที่สนใจศึกษา ดังนั้นในส่วนของการอธิบายเกี่ยวกับตัวแปรควบคุมจึงไม่ได้แยกตัวแบบในการ อธิบาย รายละเอียดของตัวแปรควบคุมมีดังนี้

อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ (DEBT)

จากงานวิจัยในอดีตพบว่าระดับของหนี้สินสามารถส่งผลต่อการจัดการกำไรของผู้บริหาร ได้ ดังผลงานวิจัยของ Gul และ Tsui (1998) ที่กล่าวว่า บริษัทที่มีระดับหนี้สินสูงจะช่วยยับยั้งการ กระทำของผู้บริหารในการนำกระแสเงินสดปลดภาระมาลงทุนในกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดมูลค่าได้ และย่อมส่งผลถึงการลดพฤติกรรมการจัดการกำไรของผู้บริหารลงได้ด้วย ซึ่งกรณีดังกล่าวมีความ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jensen (1986) ที่กล่าวว่าหนี้สินสามารถลดปัญหาความขัดแย้งของ ตัวแทนได้ เพราะว่าหนี้สินเป็นข้อผูกมัดที่ทำให้บริษัทต้องจ่ายดอกเบี้ยและเงินต้นคืนเป็นงวด ๆ ซึ่ง ถือเป็นแรงจูงใจของผู้บริหารในการใช้จ่ายเงินสดมากจนเกินไป หรือการนำเงินไปลงทุนใน กิจกรรมที่ไม่มีประโยชน์ ดังนั้นในการทดสอบจึงควรมีการควบคุมระดับหนี้สินของบริษัทด้วย และ จากผลการวิจัยของ Becker et al. (1998); Kim et al. (2003) ยังกล่าววาระดับหนี้สินมี ความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร กล่าวคือบริษัทที่มี ระดับหนี้สินสูงทำให้ความสามารถในการเพิ่มกำไรผ่านรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร นั้นน้อยลง

กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน (CFO)

จากการศึกษาของ Dechow (1994) กล่าวว่ากระแสเงินสดจากการดำเนินงานมี ความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับรายการคงค้าง ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bartov et al. (2001) และ Yoona และ Miller (2002) ที่กล่าวว่าระดับของการจัดการกำไรนั้นขึ้นอยู่กับ การวัดผลการดำเนินงานของบริษัท ซึ่งในที่นี้ก็คือกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน ถ้ากระแสเงินสด จากการดำเนินงานติดลบ บริษัทจะมีแนวโน้มเลือกกลยุทธ์ในการเพิ่มกำไร ถ้ากระแสเงินสดติดลบ เป็นจำนวนมาก บริษัทมีแนวโน้มใช้การล้างบาง (Big bath) และถ้ากระแสเงินสดเป็นบวกมาก ๆ บริษัทมีแนวโน้มเลือกกลยุทธ์เพื่อลดกำไร ทั้งนี้เพื่อลดปัญหาด้านขนาดของแต่ละบริษัทที่แตกต่าง

กันซึ่งอาจส่งผลต่อจำนวนกระแสเงินสดจากการดำเนินงานให้แตกต่างกันได้ ในการวัดค่าตัวแปร จึงนำกระแสเงินสดจากการดำเนินงานหารด้วยสินทรัพย์รวมต้นปี

ขนาดของบริษัท (SIZE)

จากการศึกษาของ Becker et al. (1998); Kim et al. (2003) พบว่าขนาดของบริษัทที่วัดด้วยสินทรัพย์รวมนั้นส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงในรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร กล่าวคือขนาดบริษัทและรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน จึงต้องมีการควบคุมขนาดของบริษัท ทั้งนี้สินทรัพย์รวมของแต่ละบริษัทที่อยู่ในหมวดอุตสาหกรรมที่แตกต่างกันจะมีค่าที่ต่างกันมาก ดังนั้นจึงต้องปรับให้ตัวเลขอยู่ในฐานที่ใกล้เคียงกันมากขึ้นโดยการใช้ค่า Logarithm ของสินทรัพย์รวม

การเปลี่ยนแปลงของกำไรหรือขาดทุนสุทธิจากการดำเนินงาน ($\Delta NIBE$)

จากการศึกษาของ Dechow et al. (1995) พบว่าผลการดำเนินงานที่เป็นตัวเงิน เช่นกำไรที่มีค่าสูงสุดหรือต่ำสุดอาจมีผลทำให้การทดสอบการจัดการกำไรผิดพลาดได้ เนื่องจากบริษัทที่มีกำไรต่ำย่อมมีแนวโน้มที่จะมีรายการคงค้างต่ำด้วย ในทางกลับกันบริษัทที่มีกำไรสูงย่อมมีแนวโน้มที่รายการคงค้างจะสูงตามด้วยเช่นกัน ดังนั้นเมื่อมีการศึกษาถึงการจัดการกำไรจึงควรมีการควบคุมผลการดำเนินงานด้านการเงิน ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ Klein (2002) ที่กล่าวค่าสัมบูรณ์ของการเปลี่ยนแปลงของกำไรสุทธิมีความสัมพันธ์กับการจัดการกำไรในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงของกำไรหรือขาดทุนไม่ว่าจะเป็นไปในทางเพิ่มขึ้นหรือลดลงย่อมส่งผลกระทบต่อรายการคงค้างทั้งสิ้น ดังนั้นการวัดค่าตัวแปรจึงวัดจากค่าสัมบูรณ์ของการเปลี่ยนแปลงของกำไรหรือขาดทุนสุทธิจากการดำเนินงานหรือก่อนรายการพิเศษหารด้วยสินทรัพย์รวมต้นปี

3.2.3 ตัวแปรตาม

ตามที่ได้กล่าวไว้ก่อนหน้านี้แล้วว่าตัวแปรอิสระ (ตัวแปรที่สนใจศึกษาและตัวแปรควบคุม) อาจมีความสัมพันธ์กับรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารในทิศทางที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารจึงเป็นตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ และเป็นตัวแปรเชิงปริมาณ สำหรับนิยามของรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารได้อธิบายไว้ในบทที่ 1 แล้ว

รายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร (Discretionary accruals: DAC_CF) คำนวณจากการนำรายการคงค้างทั้งหมด (Total accruals: TA) หักด้วยรายการคงค้างจากการดำเนิน

ธุรกิจ (Nondiscretionary accruals: NDA) ซึ่งในการประมาณค่ารายการคงค้างจากการดำเนินธุรกิจนั้นใช้ตัวแบบสมการปรับปรุงของ Jones (Modified Jones model) เนื่องจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 พบว่า Modified Jones model เป็นตัวแบบที่ดีที่สุดระหว่างตัวแบบอื่น ๆ ที่ใช้กันอยู่ทั่วไป จึงมีผู้นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย (Dechow et al. 1995; Guay et al. 1996; Chung et al. 2005) ซึ่งขั้นตอนในการคำนวณรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารมีดังนี้

1. คำนวณรายการคงค้างทั้งหมด (TA) การศึกษาครั้งนี้ใช้ตัวแบบในการคำนวณรายการคงค้างตามแนวคิด Cash flow statement-based approach ซึ่งมีสูตรในการคำนวณดังนี้

$$TA_t = NIBE_t - CFO_t$$

โดยที่

NIBE = กำไรสุทธิก่อนรายการพิเศษ

CFO = กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน

สาเหตุที่ใช้การคำนวณรายการคงค้างตามแนวคิด Cash flow statement-based approach เนื่องจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าการคำนวณรายการคงค้างทั้งหมดภายใต้แนวคิด Balance sheet approach นั้นอาจทำให้ค่าสัมประสิทธิ์เกิดความโน้มเอียง ซึ่งหมายความว่าอาจนำไปสู่การสรุปผลเกี่ยวกับการจัดการกำไรที่ผิดได้ (Collins และ Hribar, 1999) อีกทั้งยังมีผู้กล่าวว่าข้อมูลในงบกระแสเงินสดนั้นยากต่อการบริหารจัดการ (Wayman, 2003; Mulford และ Comiskey, 2005) ดังนั้นการใช้ข้อมูลจากงบกระแสเงินสดจึงน่าจะดีกว่าการใช้ข้อมูลจากงบดุลในแง่ที่ว่า เป็นข้อมูลที่ปราศจากการตกแต่งมากกว่า แต่ทั้งนี้การคำนวณรายการคงค้างโดยใช้ข้อมูลในงบดุลนั้นได้มีนักวิจัยหลายท่านใช้กันอย่างแพร่หลายและได้ทำการพัฒนาตัวแบบนี้กันมาอย่างต่อเนื่อง เช่น Jones (1991); Dechow et al. (1995); Sloan (1996); Guay et al. (1996); Gul et al. (2003) ซึ่งผลการวิจัยสะท้อนว่าตัวแบบนี้เหมาะสมในการนำมาวัดค่ารายการคงค้างทั้งหมดของบริษัทเช่นกัน ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงมีการทดสอบเพิ่มเติม โดยวัดรายการคงค้างทั้งหมดตามแนวคิด Balance sheet approach เพื่อทำการทดสอบดูว่าผลการวิจัยที่ได้นั้นจะมีความเหมือนหรือแตกต่างจากการวัดรายการคงค้างตามแนวคิด Cash flow statement-based approach หรือไม่อย่างไร ซึ่งผลการทดสอบเพิ่มเติมนี้ได้แสดงไว้ที่ภาคผนวก ค

2. นำผลจากการคำนวณรายการคงค้างทั้งหมดในขั้นตอนที่ 1 มาใส่ในสมการถดถอยต่อไป่นี้เพื่อคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์

$$\frac{TA_t}{A_{t-1}} = \alpha_1 (1/A_{t-1}) + \alpha_2 [(\Delta REV_t - \Delta REC_t)/A_{t-1}] + \alpha_3 (PPE_t/A_{t-1}) + \varepsilon_t$$

โดยที่

ΔREV	= การเปลี่ยนแปลงของรายได้ค่าขาย
ΔREC	= การเปลี่ยนแปลงของลูกหนี้การค้า
PPE	= ที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์สุทธิ
A_{t-1}	= สินทรัพย์รวม ณ ปีที่ t-1

3. คำนวณหารายการคงค้างจากการดำเนินธุรกิจ (NDA) โดยนำค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 มาใส่ในสมการถดถอยดังต่อไปนี้

$$NDA_t = \alpha_1 (1/A_{t-1}) + \alpha_2 [(\Delta REV_t - \Delta REC_t)/A_{t-1}] + \alpha_3 (PPE_t/A_{t-1})$$

4. คำนวณหารายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร (DAC_CF) ได้ดังนี้

$$DAC_CF_t = \frac{TA_t}{A_{t-1}} - NDA_t$$

จากการอธิบายถึงตัวแปรแต่ละชนิดข้างต้นนั้น สามารถสรุปรายละเอียดได้ดังตาราง 3.2

ตาราง 3.2 สรุปรายละเอียดของตัวแปรแต่ละชนิด

บทบาทของตัวแปร	สัญลักษณ์	การวัดค่า*	สัญลักษณ์ที่คาดหวัง
ตัวแปรที่สนใจศึกษา			
1) กระแสเงินสด ปลอดภาระ	FCF	วัดค่าโดยนำกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน บวกด้วยเงินสดจ่ายค่าดอกเบี้ย (สุทธิจากภาษี เงินได้) หักค่าเสื่อมราคาประจำปี หักเงินต้นที่ ต้องจ่ายชำระหนี้ตามกำหนดและดอกเบี้ยจ่าย ระหว่างปี (สุทธิจากภาษีเงินได้)หารด้วย สินทรัพย์รวมต้นปี	-
2) ขนาดของ สำนักงานสอบบัญชี	AUDSIZE	วัดค่าจากร้อยละของส่วนแบ่งการตลาดของ สำนักงานสอบบัญชีจากการให้บริการแก่บริษัท จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ฯ	-
3) สัดส่วนการถือหุ้น ของผู้บริหาร	OWN	วัดค่าจากร้อยละการถือหุ้นในบริษัทของ คณะกรรมการ คณะกรรมการบริหารและ ผู้บริหาร	-
ตัวแปรควบคุม			
1) อัตราส่วนหนี้สิน ต่อสินทรัพย์	DEBT	วัดค่าโดยนำหนี้สินรวมหารด้วยสินทรัพย์รวม	-
2) กระแสเงินสดจาก การดำเนินงาน	CFO	วัดค่าโดยนำกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน หารสินทรัพย์รวมต้นปี	-
3) ขนาดของบริษัท	SIZE	วัดค่าโดยใช้ยอด Logarithm ของสินทรัพย์รวม	+
4) การเปลี่ยนแปลง ของกำไรหรือขาดทุน สุทธิจากการ ดำเนินงาน	Δ NIBE	วัดค่าโดยนำค่าสัมบูรณ์ของการเปลี่ยนแปลง ของกำไรหรือขาดทุนสุทธีก่อนรายการพิเศษหาร สินทรัพย์รวมต้นปี	+

ตาราง 3.2 สรุปรายละเอียดของตัวแปรแต่ละชนิด (ต่อ)

บทบาทของตัวแปร	สัญลักษณ์	การวัดค่า*	สัญลักษณ์ที่คาดหวัง
ตัวแปรตาม			
รายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร	DAC_CF	วัดค่าโดยนำรายการคงค้างทั้งหมดที่คำนวณตามแนวคิด Cash-flow-statement-based approach หักกับรายการคงค้างจากการดำเนินธุรกิจที่คำนวณจาก Modified Jones model	ไม่มี
อื่น ๆ	ϵ	ค่าความคลาดเคลื่อนของตัวแบบ	ไม่มี

* ในการวัดค่าของตัวแปรที่ใช้ข้อมูลจากงบการเงินจะมีการปรับปรุงบางรายการในงบการเงินก่อนการเก็บข้อมูล ได้แก่ รายการที่เกิดจากการตีราคาสินทรัพย์ถาวรใหม่ รายการที่เกิดจากการบันทึกด้อยค่าของสินทรัพย์ รายการรับรู้หนี้ทางการเงินในงบดุล และรายการสินทรัพย์และหนี้สินภาษีเงินได้รอตัดบัญชี ซึ่งได้อธิบายรายละเอียดไว้ในส่วนของการเก็บรวบรวมข้อมูล (หัวข้อ 3.5)

3.3 การพัฒนาสมมติฐานการวิจัยและตัวแบบ

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยจึงมีการพัฒนาสมมติฐานและตัวแบบในการวิจัย เพื่อหาคำตอบของปัญหาที่ว่า กระแสเงินสดปลอดภาษี ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี และสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารหรือไม่อย่างไร ในการค้นหาคำตอบของปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องมีการพัฒนาสมมติฐานและใช้ตัวแบบ (Models) การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple regression analysis) ในการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างกระแสเงินสดปลอดภาษี ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี และสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารกับรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาสมมติฐานการวิจัยไว้ 3 สมมติฐาน และตัวแบบในการวิจัยไว้ 4 ตัวแบบ แต่ละตัวแบบประกอบด้วย ตัวแปรที่สนใจศึกษาและตัวแปรควบคุม ในตัวแบบที่ 1 ถึงตัวแบบที่ 3 เป็นตัวแบบที่แยกตัวแปรที่สนใจศึกษาแต่ละตัวออกจากกัน และตัวแบบที่ 4 จะรวมตัวแปรที่สนใจศึกษาทั้งหมดไว้ด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อยืนยันว่า ผลการวิจัยที่ได้รับจากตัวแบบที่แยกตัวแปรออกจากกันให้ผลไม่แตกต่างกันกับตัวแบบที่รวมทุกตัวแปรไว้ด้วยกัน ลักษณะของสมมติฐานและตัวแบบในการวิจัยสามารถนำเสนอได้ตามลำดับ ดังนี้

3.3.1 สมมติฐานและตัวแบบเกี่ยวกับกระแสเงินสดปลอดภัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า บริษัทส่วนใหญ่ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดกระแสเงินสดปลอดภัยเป็นอย่างมาก เนื่องจากแนวคิดนี้เป็นการวัดและประเมินค่าของกระแสเงินสดที่ไม่มีข้อจำกัด ซึ่งกระแสเงินสดปลอดภัยสามารถแสดงให้เห็นถึงสุขภาพทางการเงินของบริษัทได้อีกทางหนึ่ง นอกจากนี้จากการศึกษาของ Jones และ Sharma (2001) พบว่ากระแสเงินสดปลอดภัยมีความสัมพันธ์ในทางเดียวกันกับการจัดการกำไร ส่วน Cohen และ Lys (2006) พบว่ากระแสเงินสดปลอดภัยมีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับรายการคงค้าง ข้อมูลกระแสเงินสดปลอดภัยจึงน่าจะเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจและอาจกลายเป็นเครื่องมือที่สามารถบ่งชี้ถึงการจัดการกำไรของบริษัทได้อีกด้วย เนื่องจากกระแสเงินสดปลอดภัยเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงฐานะทางการเงินได้อีกทางหนึ่ง ดังนั้นหากบริษัทมีกระแสเงินสดปลอดภัยต่ำน่าจะมีแนวโน้มที่จะทำการจัดการกำไรมากกว่า เพื่อเป็นการลวงตาผู้ใช้งบการเงินด้วยยอดกำไรสุทธิที่มีมูลค่าสูงแทน จึงเป็นที่มาของการตั้งสมมติฐานการวิจัยที่ 1 ดังนี้

H1: กระแสเงินสดปลอดภัยมีความสัมพันธ์ต่อรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร

ตัวแบบทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างกระแสเงินสดปลอดภัยกับรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร เป็นดังนี้

$$DAC_CF_t = \beta_0 + \beta_1 FCFE_t + \beta_2 DEBT_t + \beta_3 CFO_t + \beta_4 SIZE_t + \beta_5 \Delta NIBE_t + \varepsilon$$

3.3.2 สมมติฐานและตัวแบบเกี่ยวกับขนาดของสำนักงานสอบบัญชี

จากการศึกษาของ Becker et al. (1998) ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพงานสอบบัญชีและการจัดการกำไร พบว่าบริษัทที่ว่าจ้างผู้สอบบัญชีจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็ก (Non Big 6) มีการรายงานรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารมากกว่าบริษัทที่ว่าจ้างผู้สอบบัญชีจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (Big 6) และความแตกต่างในรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารระหว่างบริษัทที่ว่าจ้างสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่และขนาดเล็กนั้นมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังพบว่ารายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ในทางเดียวกันกับงบการเงินที่ตรวจสอบโดยสำนักงานสอบบัญชีขนาด

เล็ก ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ Francis et al. (1999) ที่ได้ศึกษาถึงบทบาทของผู้สอบบัญชีจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ในกลุ่ม Big 6 ว่า บริษัทที่มีแนวโน้มในการสร้างรายการคงค้างนั้น มีการใช้ผู้สอบบัญชีจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (Big 6) กันมากขึ้น ผลการวิจัยพบว่าบริษัทที่จ้างผู้สอบบัญชีจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่จะมีระดับรายการคงค้างจำนวนมาก แต่จำนวนรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารมีน้อยกว่าบริษัทที่จ้างผู้สอบบัญชีจากที่อื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้นจากผลการวิจัยดังกล่าวผู้วิจัยจึงคาดว่าขนาดของสำนักงานสอบบัญชีน่าจะมีความสัมพันธ์กับรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร ซึ่งสำนักงานสอบบัญชีที่มีขนาดใหญ่กว่าน่าจะมีประสิทธิภาพด้านการยับยั้งการจัดการกำไรมากกว่า เนื่องจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่กลัวความเสี่ยงที่ถูกฟ้องร้องมากกว่าและต้องการรักษาความมีชื่อเสียงไว้จึงเพิ่มแรงจูงใจในการตรวจสอบยิ่งขึ้น อีกทั้งสำนักงานสอบบัญชีที่มีขนาดใหญ่กว่าน่าจะมีความพร้อมด้านระบบการควบคุมการปฏิบัติงาน ด้านการฝึกอบรมบุคลากร รวมถึงการตั้งตูดบุคลากรที่มีคุณภาพไว้กับสำนักงานมากกว่าอีกด้วย จึงเป็นที่มาของการตั้งสมมติฐานการวิจัยที่ 2 ได้ดังนี้

H2: ขนาดของสำนักงานสอบบัญชีมีความสัมพันธ์ต่อรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร

ตัวแบบทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของสำนักงานสอบบัญชีกับรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร เป็นดังนี้

$$DAC_CF = \beta_0 + \beta_1 AUDSIZE_{it} + \beta_2 DEBT_{it} + \beta_3 CFO_{it} + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_5 \Delta NIBE_{it} + \varepsilon$$

3.3.3 สมมติฐานและตัวแบบเกี่ยวกับสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหาร

จากการศึกษาของ Warfield et al. (1995) ในเรื่องความสัมพันธ์ของระดับการถือหุ้นของผู้บริหารกับความมีคุณค่าของกำไร และกับรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร ซึ่งผลการวิจัยพบว่าสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับอัตราผลตอบแทนที่มีความสามารถในการอธิบายกำไร กล่าวคือความสัมพันธ์ระหว่างผลตอบแทนของหุ้นกับกำไรทางบัญชีจะมีมากขึ้นถ้าบริษัทมีสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารสูง นอกจากนี้พบว่าสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร โดยเฉพาะเมื่อบริษัทมีสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารต่ำกว่า 5% และสูงกว่า 35%

ขึ้นไป ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับผลสรุปที่ว่าเมื่อบริษัทมีสัดส่วนการถือหุ้นของ
ผู้บริหารต่ำส่งผลให้ความมีคุณค่าของกำไรลดลง ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการกำไรนั่นเอง และจาก
การศึกษาของ Teshima และ Shuto (2005) เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการถือหุ้นของผู้บริหาร
และพฤติกรรมด้านการจัดการกำไรของผู้บริหารผ่านรายการคงค้างตามดุลยพินิจ พบว่าสัดส่วน
การถือหุ้นของผู้บริหารกับรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กันอย่างมี
นัยสำคัญ กล่าวคือมีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกันเมื่อสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารอยู่ใน
ระดับต่ำและสูง และมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันเมื่อสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารอยู่ใน
ระดับกลาง ดังนั้นจากการศึกษาในอดีตดังกล่าวผู้วิจัยจึงคาดว่าสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหาร
น่าจะมีผลต่อการจัดการกำไร เนื่องจากการที่ผู้บริหารมีสัดส่วนความเป็นเจ้าของในบริษัทมากขึ้น
ย่อมทำให้มีความต้องการที่ตรงกับผู้ถือหุ้นมากขึ้นด้วย และส่งผลถึงความต้องการข้อมูลทางบัญชี
ที่มีคุณภาพหรือมีคุณค่าต่อการตัดสินใจมากขึ้นเช่นกัน ซึ่งข้อมูลทางบัญชีจะมีคุณภาพขึ้นได้นั้น
ส่วนหนึ่งเกิดจากการลดพฤติกรรมจัดการกำไรของผู้บริหารผ่านรายการคงค้างตามดุลยพินิจ
ให้ต่ำลงนั่นเอง จึงสามารถตั้งสมมติฐานการวิจัยที่ 3 ได้ดังนี้

H3: สัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ต่อรายการคงค้างตามดุลยพินิจ
ของผู้บริหาร

ตัวแบบทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารกับรายการคงค้าง
ตามดุลยพินิจของผู้บริหาร เป็นดังนี้

$$DAC_CF_t = \beta_0 + \beta_1 OWN_t + \beta_2 DEBT_t + \beta_3 CFO_t + \beta_4 SIZE_t + \beta_5 \Delta NIBE_t + \varepsilon$$

ส่วนตัวแบบที่ 4 จะรวมตัวแปรที่สนใจศึกษาทุกตัวไว้ด้วยกัน ประกอบด้วย กระแสเงินสด
ปลอดภาระ ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี และสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหาร เพื่อยืนยันว่า
ผลการวิจัยที่ได้รับจากตัวแบบที่แยกตัวแปรออกจากกันให้ผลไม่แตกต่างกับตัวแบบที่รวมตัวแปร
ไว้ด้วยกัน

$$DAC_CF_t = \beta_0 + \beta_1 FCF_t + \beta_2 AUDSIZE_t + \beta_3 OWN_t + \beta_4 DEBT_t \\ + \beta_5 CFO_t + \beta_6 SIZE_t + \beta_7 \Delta NIBE_t + \varepsilon$$

3.4 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.4.1 ประชากร

ประชากร คือ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในปี พ.ศ. 2545 – พ.ศ. 2548 ตามข้อมูลที่เปิดเผยในหนังสือ FACT BOOK ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

3.4.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่มที่มีแนวโน้มทำการจัดการกำไร ซึ่งใช้หลักการพิจารณาจากกลุ่มอุตสาหกรรมที่ถูกสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) สั่งให้แก้ไขงบการเงินหรือจัดให้มีผู้สอบบัญชีตรวจสอบเป็นกรณีพิเศษเป็นจำนวนมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ กลุ่มอสังหาริมทรัพย์ และก่อสร้าง กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร กลุ่มวัสดุก่อสร้างและสินค้าอุตสาหกรรม กลุ่มบริการ และกลุ่มเทคโนโลยี (วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2548) ที่มีรอบระยะเวลาบัญชีสำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม ของปี พ.ศ. 2545 – พ.ศ. 2548 ทั้งนี้ไม่รวมถึงบริษัทที่อยู่ระหว่างฟื้นฟูการดำเนินงาน (ปัจจุบันได้ยกเลิกหมวดฟื้นฟูการดำเนินงานหรือ REHABCO แล้ว) ถึงแม้ว่าจะมีเปอร์เซ็นต์ถูกสั่งการให้แก้ไขงบการเงินหรือจัดให้มีผู้สอบบัญชีตรวจสอบเป็นกรณีพิเศษสูงสุด แต่เนื่องจากบริษัทเหล่านี้มีการถูกควบคุมผลการดำเนินงานอย่างเข้มงวด รวมถึงถูกจับตาเป็นพิเศษจากทั้ง ก.ล.ต. และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยอยู่แล้ว อีกทั้งบริษัทเหล่านี้ไม่มีการซื้อขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยจึงไม่เป็นที่สนใจต่อตลาดเท่าใดนัก และไม่รวมบริษัทในกลุ่มธุรกิจการเงินเนื่องจากไม่พบว่าถูกสั่งการให้แก้ไขงบการเงินหรือจัดให้มีผู้สอบบัญชีตรวจสอบเป็นกรณีพิเศษแต่อย่างใด อีกทั้งบริษัทเหล่านี้ยังมีมาตรฐานและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในการจัดทำและนำเสนองบการเงินที่แตกต่างจากกลุ่มอุตสาหกรรมอื่น นอกจากนี้พบว่าบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอื่น ๆ ในแต่ละกลุ่มถูกสั่งให้แก้ไขงบการเงินหรือจัดให้มีผู้สอบบัญชีตรวจสอบเป็นกรณีพิเศษเป็นจำนวนน้อย จึงไม่รวมบริษัทเหล่านี้เป็นกลุ่มตัวอย่างเช่นกัน และกลุ่มตัวอย่างจะต้องเป็นบริษัทที่มีข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครบถ้วน เมื่อพิจารณาแล้วพบว่ามีจำนวนตัวอย่างทั้งหมด 845 ตัวอย่าง

3.4.3 วิธีการเลือกตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) เนื่องจากเลือกศึกษาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบริษัทจดทะเบียนอยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่คาดว่าจะมีแนวโน้มในการจัดการกำไรเท่านั้น ประการสำคัญคือหลักเกณฑ์ในการพิจารณากลุ่มตัวอย่างก็เพื่อใช้ในการศึกษาและตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยเฉพาะ

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากการทบทวนเอกสาร ตำราเรียน รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ เว็บไซต์และฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ตลอดจนความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการจัดการทำไรของบริษัท ข้อมูลทางการเงินและข้อมูลอื่น ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการศึกษาส่วนใหญ่ได้มาจากฐานข้อมูลในเว็บไซต์ของ ก.ล.ต. (www.sec.or.th) ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลจากงบการเงินรวม หรืองบการเงินเฉพาะในกรณีไม่มีบริษัทย่อย และข้อมูลจากแบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี (56-1)

การปรับข้อมูลในงบการเงินก่อนนำข้อมูลมาวิเคราะห์

สังเกตได้ว่าแต่ละบริษัทนั้นมักกำหนดนโยบายทางการบัญชีที่แตกต่างกันตามแต่แนวทางเลือกปฏิบัติของมาตรฐานการบัญชีแต่ละฉบับ หรืออาจมีการนำมาตรฐานการบัญชีบางฉบับมาใช้ก่อนเพื่อผลประโยชน์บางอย่าง จึงเป็นไปได้ว่าผลกระทบจากการเลือกปฏิบัติตามมาตรฐานการบัญชีที่แตกต่างกันของบริษัทที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง อาจส่งผลให้ผลการวิจัยที่ได้มีความสับสนหรือไม่ถูกต้องนัก ดังนั้นเพื่อลดผลกระทบดังกล่าวจึงต้องมีการปรับปรุงรายการบางรายการในงบการเงิน เพื่อให้ข้อมูลในงบการเงินของทุกบริษัทเป็นมาตรฐานเดียวกันก่อนที่จะนำข้อมูลมาใช้ ซึ่งรายการที่มีผลกระทบต่อการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่

(1) รายการที่เกิดจากตีมูลค่าของสินทรัพย์ถาวรใหม่

มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 32 เรื่องที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ กำหนดแนวทางเลือกให้บริษัทสามารถแสดงราคาที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ที่ตีใหม่ได้ ซึ่งราคาที่ตีใหม่หมายถึงราคายุติธรรม (Fair value) แสดงว่าจำนวนสินทรัพย์ที่เปลี่ยนแปลงไปอาจทำให้เข้าใจเป็นว่าเกิดจากการดำเนินงานทั้งที่จริง ๆ แล้วเกิดจากการตีราคาสินทรัพย์ใหม่ ดังนั้นเพื่อให้ทุกบริษัทเป็นมาตรฐานเดียวกันหมดจึงต้องปรับปรุงรายการตีราคาสินทรัพย์ใหม่ให้เสมือนหนึ่งว่าไม่เคยมีการตีราคามาก่อน

(2) รายการที่เกิดจากการบันทึกการด้อยค่าของสินทรัพย์

มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 36 เรื่องการด้อยค่าของสินทรัพย์ กล่าวว่า ณ วันสิ้นงวดกิจการต้องประเมินว่าสินทรัพย์ที่มีอยู่เกิดการด้อยค่าขึ้นหรือไม่ หากกิจการพบว่า มีข้อบ่งชี้ที่ทำให้เชื่อได้ว่าสินทรัพย์อาจเกิดการด้อยค่า กิจการต้องประมาณมูลค่าที่คาดว่าจะได้รับคืนของสินทรัพย์นั้น เพื่อนำมาเทียบกับราคาตามบัญชีของสินทรัพย์ โดยมูลค่าที่คาดว่าจะได้รับคืนหมายถึง ราคาขายสุทธิหรือมูลค่าจากการใช้ของสินทรัพย์นั้นแล้วแต่จำนวนใดจะสูงกว่า ซึ่งกล่าวได้ว่าในการ

คำนวณหาราคาขายสุทธิและมูลค่าจากการใช้สินทรัพย์ของแต่ละบริษัทนั้นอาจไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน จึงต้องปรับปรุงรายการด้วยค่าของสินทรัพย์ให้เสมือนว่าไม่เคยมีการบันทึกรายการด้วยค่ามาก่อน

(3) รายการรับรู้อนุพันธ์ทางการเงินในงบดุล

มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 48 เรื่องการแสดงรายการและการเปิดเผยข้อมูลสำหรับเครื่องมือทางการเงิน กำหนดให้บริษัทต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสินทรัพย์ทางการเงิน หนี้สินทางการเงิน และตราสารทุนแต่ละประเภทไม่ว่าจะมีการรับรู้รายการเหล่านี้ในงบดุลหรือไม่ ซึ่งบริษัทส่วนใหญ่มักเพียงแค่ทำการเปิดเผยข้อมูลเพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดของมาตรฐานการบัญชี แต่ทั้งนี้ก็มีบางบริษัทที่ยินยอมรับรู้รายการเกี่ยวกับอนุพันธ์ทางการเงินให้แสดงอยู่บนงบดุล การเลือกรับรู้หรือไม่รับรู้รายการจึงส่งผลกระทบต่อยอดสินทรัพย์และหนี้สิน ดังนั้นเพื่อให้ทุกบริษัทเป็นมาตรฐานเดียวกันหมดจึงต้องปรับปรุงรายการในกรณีที่บริษัทบางแห่งมีการรับรู้รายการเกี่ยวกับอนุพันธ์ทางการเงินบนงบดุล ให้เสมือนว่าบริษัทนั้น ๆ ไม่ได้มีการรับรู้รายการเหล่านั้นบนงบดุล

(4) รายการสินทรัพย์และหนี้สินภาษีเงินได้รอดัดบัญชี

มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 56 เรื่องการบัญชีเกี่ยวกับภาษีเงินได้ ซึ่งกำหนดวันที่ถือปฏิบัติตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2550 แต่ทั้งนี้ได้มีบางบริษัทที่นำมาตรฐานฉบับนี้มาใช้ก่อนกำหนด ทำให้เกิดการรับรู้สินทรัพย์และหนี้สินภาษีเงินได้รอดัดบัญชี ซึ่งส่งผลกระทบต่อยอดสินทรัพย์และหนี้สินในงบดุล อีกทั้งรายการภาษีเงินได้รอดัดบัญชีถือเป็นรายการที่อาจเกิดการใช้กับดุลยพินิจของผู้บริหารได้เช่นกันเพราะต้องอาศัยการประมาณการขึ้น การที่มีบางบริษัทใช้และยังไม่ใช้มาตรฐานฉบับนี้อาจทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัยเกิดความสับสนได้ ดังนั้นเพื่อลดผลกระทบดังกล่าวและให้ทุกบริษัทเป็นมาตรฐานเดียวกันจึงต้องปรับปรุงรายการสินทรัพย์และหนี้สินภาษีเงินได้รอดัดบัญชี ให้เสมือนว่าบริษัทไม่ได้มีการรับรู้รายการเหล่านั้นบนงบดุล

3.6 แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อนำเสนอผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษา จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้เทคนิคทางสถิติในการอธิบายและวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการศึกษานี้ จำแนกตามเทคนิคทางสถิติที่นำมาใช้ อันประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา และสถิติเชิงอนุมาน ความสำคัญของเทคนิคทางสถิติแต่ละชนิดสามารถสรุปพอสังเขปได้ดังนี้

3.6.1 สถิติเชิงพรรณนา

การวิเคราะห์ข้อมูลออกมาในรูปของค่าสถิติพื้นฐาน เพื่อเสนอข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับตัวแปรที่เก็บรวบรวมได้ โดยเสนอตามมุมมองต่าง ๆ สถิติเชิงพรรณนาที่ใช้ในการนำเสนอข้อมูลในการศึกษานี้ประกอบด้วย (1) ความถี่และร้อยละ (Frequency and Proportion) (2) ค่าต่ำสุด (Minimum: Min) (3) ค่าสูงสุด (Maximum: Max) (4) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) (5) ค่ามัธยฐาน (Median) และ (6) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3.6.2 สถิติเชิงอนุมาน

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงอนุมานในการศึกษานี้ประกอบด้วยเทคนิคที่ใช้ในการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างกระแสเงินสดลดภาระ ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี และสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารกับรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple regression analysis) เนื่องจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องที่ได้อธิบายไว้ในบทที่ 2 นั้น มีการนำเทคนิคนี้มาใช้เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์กันอย่างไรบ้าง อีกทั้งตัวแบบในการทดสอบครั้งนี้มีตัวแปรอิสระหลายตัว ซึ่งตัวแปรอิสระเป็นทั้งตัวแปรเชิงกลุ่มและตัวแปรเชิงปริมาณ และมีตัวแปรตามเป็นตัวแปรเชิงปริมาณ จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยนำเทคนิคดังกล่าวมาใช้ทดสอบเพื่อหาคำตอบให้กับงานวิจัยนี้ สาละสำคัญของเทคนิคการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณมีสาระสำคัญพอสังเขปดังนี้

3.6.2.1 การตรวจสอบประชากรตามเงื่อนไขการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ

เงื่อนไขของการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณจะเหมือนกับเงื่อนไขของการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงเส้น โดยที่สมการความถดถอยเชิงพหุคูณเป็นดังนี้

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \dots + \beta_k X_k + e_i$$

การตรวจสอบประชากรให้เป็นไปตามเงื่อนไขของการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณมีดังนี้

- 1) ความคลาดเคลื่อน e เป็นตัวแปรที่มีการแจกแจงแบบปกติ
- 2) ค่าเฉลี่ยของความคลาดเคลื่อนเป็นศูนย์ นั่นคือ $E(e) = 0$
- 3) ค่าแปรปรวนของความคลาดเคลื่อนเป็นค่าคงที่ที่ไม่ทราบค่า $V(e) = \sigma_e^2$
- 4) e_i และ e_j เป็นอิสระต่อกัน; $i \neq j$ นั่นคือ covariance $(e_i, e_j) = 0$

5) ตัวแปรอิสระ X_i และ X_j ต้องเป็นอิสระต่อกัน

เทคนิคที่จะใช้ทดสอบเงื่อนไขของการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณของตัวแปรแต่ละชนิด พิจารณาจากค่า p-value ของค่าสถิติ t สำหรับตัวแปรต่าง ๆ เทียบกับระดับนัยสำคัญที่กำหนด คือ 0.05 ซึ่งรายละเอียดของการตรวจสอบเงื่อนไขนี้ได้แสดงไว้ในภาคผนวก ข

3.6.2.2 การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple regression analysis)

วัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ คือ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรตามที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรอิสระที่สนใจศึกษา พร้อมทั้งศึกษาระดับความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระแต่ละตัว

ผู้วิจัยมุ่งที่จะตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างกระแสเงินสดปลดภาระ ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี และสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารกับรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารโดยใช้ตัวแบบการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ เนื่องจากตัวแปรตามมีลักษณะเป็นตัวแปรเชิงปริมาณ (Quantitative dependent variable) 1 ตัว และมีตัวแปรอิสระที่เป็นทั้งตัวแปรเชิงกลุ่มและตัวแปรเชิงปริมาณ

ตามที่ได้กล่าวไว้ในเบื้องต้นแล้วว่า การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณเป็นเทคนิคการวิเคราะห์ความถดถอยที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับสำหรับตัวแบบที่มีตัวแปรตามเป็นตัวแปรเชิงปริมาณ ทั้งนี้เพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ซึ่งในงานวิจัยฉบับนี้ก็คือความสัมพันธ์ระหว่างกระแสเงินสดปลดภาระ ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี และสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหาร กับรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร

สำหรับการศึกษานี้จะนำเทคนิคนี้มาใช้เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม หรือเพื่อตรวจสอบว่าตัวแปรอิสระแต่ละตัวมีความสัมพันธ์กับรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหารหรือการจัดการกำไรในทิศทางใด ทั้งนี้พิจารณาทิศทางจากสัญลักษณ์ของค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จากการทดสอบที่อาจเป็นบวกหรือลบ จะเห็นว่าเทคนิคดังกล่าวสามารถตอบวัตถุประสงค์และสมมติฐานของการวิจัยได้อย่างครบถ้วน สำหรับผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาจะนำเสนอไว้ในบทที่ 4 และบทที่ 5 เป็นลำดับถัดไป